

Ю. Ю. Ральченко

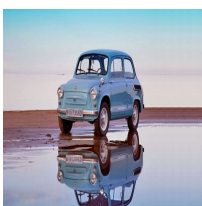
Запорожець

«ЗАПОРОЖЕЦЬ» – перший український легковий автомобіль. На поч. 1950-х рр. економіка країн Зх. Європи загалом пододала повоєн. спад, однак купівельна спроможність більшості насел. залишалася невисокою. У таких умовах автомоб. фірми розробляли невеликі та порівняно недорогі моделі, літраж двигунів яких не перевищував 600 см³ (звідси й назва класу – мікролітражки). 1958 у заг. виробництві автомобілів у Італії вони склали 58, ФРН – 39,4, Франції – 25,2, Великій Британії – 19,3 %. РМ СРСР з метою задовольнити потребу насел. у доступ. й економ. автомобілях індивід. користування того ж року прийняла постанову «Об организации производства микролитражных автомобилей». Місцем випуску рад. мікролітражок обрано Запорізь. завод «Комунар» (нині Запорізь. автомобілебуд. завод), який до того виготовляв комбайни та різноманітну техніку для с. господарства. Менш ніж за рік тут зведено новий інструментал. цех пл. 6 тис. м², першу чергу кузов. цеху, будівлю конструктор.-експерим. відділу. Вироб-во двигунів налагоджено на Мелітоп. мотор. заводі (Запорізь. обл.). Конструкцію першого автомобіля марки «З.» (ЗАЗ-965) розробили фахівці Моск. заводу малолітраж. автомобілів і Моск. н.-д. автомоб. інституту (прототипом став Fiat 600 1956 р.), запровадили у серійне виробництво (після знач. вдосконалень) – конструктори Запорізь. автомоб. заводу на чолі з Ю. Сорочкіним. Перший автомобіль виготовлено 1959, наступ. року серійні моделі оглянуло у Москві вище рад. кер-во, зокрема М. Хрущов, який висловив побажання зробити «З.» доступним за ціною для широкого загалу, і Л. Брежнєв. 1962 для випробування можливостей «З.» проведено автопробіг довж. у 22 тис. км. через тер. УРСР, прибалт. й середньоазій. респ. і Краснояр. краю РФ. Незважаючи на недоліки, випробувачі відзначали витривалість та високу прохідність по бездоріжжю, зумовлені конструкц. особливостями (рівне, без тунелю кардан. вала днище, коротка база, 20-сантиметр. кліренс, навантажена ведуча вісь). Під маркою «З.» випускали (деякий час паралельно) фактично два різних покоління автомобілів, технічно пов'язаних між собою: у 1960–69 – перше (ЗАЗ-965, -965А), у 1967–94 – друге (ЗАЗ-966, -966В, -968, -968А, -968М). Характерні особливості конструкції «З.» обох

покоління: задньомоторне компонування з повздовжнім розміщенням двигуна за задньою віссю, розташування коробки передач у межах коліс. бази, кузов типу 2-двер. седан, V-подіб. чотирициліндр. карбюратор. двигун повітр. охолодження, незалежна підвіска. З урахуванням макс. уніфікації із «З.» (окрім кузова) розроблено військ. всюдихід ТПК (ЛуАЗ-967) й ін. автомобілі, які виготовляв Луцький автомоб. завод. Модель ЗАЗ-965 випускали 1960–69. Вона мала чотириміс. кузов із взаємозамін. лобовим і заднім склом, привареними передніми крилами, дверцями, що відкривалися назад. Робочий об'єм двигуна – 746 см³, потуж. – 22 к. с. Модифікація ЗАЗ-965А відрізнялася збільшеними робочим об'ємом двигуна (887 см³) та потуж. (27 к. с.), одним глушником (замість двох), відсутністю деяких декор. елементів на кузові. Розроблення наступ. покоління «З.» розпочато майже відразу після запровадження у виробництво поперед. – 1961, проектування, випробування та підготовку до виробництва завершено 1966. Модель ЗАЗ-966 випускали 1966–74. Вона мала новий кузов більшого розміру та ваги і від 1967 оснащувалася двигуном робочим об'ємом у 1200 см³ потуж. 40 к. с., але через недостатню їхню кількість використовували й менш потужні двигуни поперед. покоління. 1972–79 виготовляли моделі ЗАЗ-968 і -968А, які відрізнялися одна від одної лише деякими тех. змінами, 1979–94 – ЗАЗ-968М, що мала нову систему охолодження й дещо видозмінені екстер'єр та інтер'єр (на ці моделі встановлювали двигуни з робочими об'ємами у 890 і 1200 см³ потуж 28, 41, 45, 50 к. с.). Окрім базових, випускали експортні модифікації, зокрема й із правосторон. розміщенням керма – ЗАЗ-965Э, -965АЭ, -966Э, -968Э, 968АЭ під торг. позначенням «Yalta» або «Eliette» (залежно від країни продажу). Вони відрізнялися покращеною шумоізоляцією, наявністю радіоприймача, попільниці та ін. (розповсюджували в Австрії, Бельгії, Фінляндії). Загалом виготовлено 3 422 444 автомобілі марки «З.». У СРСР вони користувалися популярністю завдяки відносній дешевизні (у серед. 1970-х рр. коштували 3–3,5 тис. рублів, у той час як автомобілі марок «Москвич» і «Жигули» – 5–7,5 тис. рублів), високій прохідності, ремонтпридатності, великій кількості модифікацій зі зміненими для інвалідів механізмами управління (надавали з частк. або повною оплатою органи соц. забезпечення). Однак на поч. 1980-х рр. конструкція і зовн. вигляд автомобіля вже значно застаріли й не відповідали вимогам безпеки та перспектив. нормам з автомобілебудування. Тому 1987 Запоріж. автомоб. завод налагодив виробництво принципово нових автомобілів марки «Таврія» (ЗАЗ-1102) – передньопривод. 3-двер. хетчбеків із двигуном рідин. охолодження, а 1994 припинив випуск автомобілів марки «З».

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Запорожець / Ю. Ю. Ральченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]
/ Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. :
Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-15470>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України
([докладніше](#)).